

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

HAJDU MARCEL és KISS ARNOLD
A REFORMKÉRDÉSRŐL.

•
*Szerkesztői üzenet
Csillagos Szabónak*

•
*A Szentegylet
közgyűlése*

V. évfolyam 9. szám.

1932. április 22.

A címlap Berény Róbert rajza.

NEMZETKÖZI VÁSÁR

1932. május 7—16.

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

ez évben ismét készíti az ismert kitűnő
minőségben, szigorúan rituális előírás szerint

Schreiber Simon,

az egri főtszót főrabbi ur felügyelete alatt

FRANCK HENRIK FIAI R. T.

Iroda: Budapest, I., Budafoki-út 64. szám.

Levél cím: Budapest 113. Postafiók 5. • • • Telefon: 68-8-44, 68-8-45.

SEL PESZACH CUKOR

az orthodox hechserre reflektáló hithű hazai zsidóság részére

**ez évben is Központi Irodánk
irányítása mellett készült.**

Ezt a felragasztott vignetták tanúsítják.

A cukor gyártása ezévből is a

SELYPI CUKORGYÁR R.-T.-nél

BUDAPEST, V. ZRINYI-UTCA 14. SZÁM.

történt Silberstein Dávid váci főrabbi vallási felügyelete alatt

Központi Bizottságunk Rabbicollégiumának legutóbbi döntése szerint, amelyet múlt évi november hó 10-iki ülésben hozott az orthodox hivek csak olyan kereskedőknél szerezhetik be SEL PESZACH cukor szükségletüket, akik üzletükben kizárólag ezen központi felügyelet alatt készült cukrot árusítanak, nehogy az esetleges elcserélésből, vagy összekeveredésből valószínű tilalomszegések keletkezzenek.

A magyarországi autonóm orthodox
izraelita hitfelekezet

Budapest, 1932. évi március hó.

Központi irodája

VI., Eötvös u. 19.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Egy zsidóság! egy hitvallomás!

Irta: Dr. KISS ARNOLD vezető főrabbi

Mély szimbolumot láttam mindig a széder hagadának Bené Berák-beli elbeszélésében.

Csillagtalán, tavaszi éjszaka. Római éjjel. A várakozások feszült éjszakája. Róma vasökle Izrael fölött, erkölcsének utánzása a zsidó lelkekben.

S a széder éjszakáján, a széder asztal mellett öreg bölcsek vitatkoznak, halkán, szomorúan énekelnek. Mit mondhatnak? Mi fölött vitatkozhatnak? Talán az egyik közülük régi időket sóhajtott vissza *s átkozta az újabb kort, az újabb szokásokat*. Talán a másik türelmetlenül az asztalra csapott s azt kiáltotta: nem lehet így posványban, dágványban vesztegelni, *megalkuvóbb, okosabb zsidóságra van szükség!* Akadhatott egy harmadik is, az az ősi, elveszített Ciónt sirathatta vissza.

És ebbe a tétovázásba, egymást meg nem értésbe, ebbe a zsidó éjszakába dörren be egyszerre csak az ifju Izrael hangja. Föltépi az ajtót, hogy a hajnal derengő fénye bevilágítson az öreg sopánkodók és bölcsek és deklamálók arcába, s odakiáltja nekik: *reggel van, reggel van, urak*, „higia z'man keriasz sema sel sacharisz“, *egy a lényeg: a „Sema“*, a többi múltó forma, mulandó kifejezése az örök-kevaló tartalomnak.

Ma is forong, tépődik, utakat keres a fáradt zsidóság. Öreg bölcsek sopánkodnak: csak egy az igazi zsidóság: a régi, *a hagyományában élő*, a világ csábitó hívásaitól elzárkózó zsidóság. A másik csapkodja a hitvédelem felolvasó asztalait: „Ez így nem mehet tovább! ezt a zsidóságot nem adhatjuk a gyerekeinknek! Uj, *liberális Izraelre* van szükség. Hazugság ma a zsidóság. Konzervatív jelszavakkal keresztülgázol a gettók avult szokásain. Nincs bátorság a papokban, hogy megreformálják a zsidóságot. Szónokolnak, de nem

mernek cselekedni. Így elpusztul az új generáció“. Egy harmadik fanatikus haraggal *Ción*t emlegeti: „Az egyedüli remedium. Az egyetlen mentő cselekedet, az egyetlen eszme, amelyben az ifjuság posztum vére még fölpezsdülhet. Hűtlenek, hazugok, megalkuvók, *Ción* ellenségei“. A negyedik B'né Berlin, B'né Wien, B'né Budapest bölcs hazafias szólammal harsog: „pusztuljanak a *Ción* hivei! Mi csak németek, csak osztrákok, *csak magyarok vagyunk. Semmi közünk Ciónhoz*“.

S az új széder asztal szorongásaiban sápitózókhoz, haragosokhoz, civódókhoz az igazi megújulás hajnalderengése kellene, hogy elhatoljon. Fülledt szobák levegőjét a megértés fiatal napsugarának kellene fényel megtölteni. Egy szót harsogni be a lelkekbe, a tompa dermedtségbe: „Semá! a Semá a lényeg!“ Hinni abban, amit hirdettek. Őszintének lenni abban, amiért civakodtok. Orthodoxok vagytok! Tisztelet a hitében élő vallásos zsidó léleknek! Liberális zsidók vagytok! A gyermekeitek nem tudják betartani a vallás — szerintetek — elavult szabványait. Hát mikor hirdette a zsidóság lelke, hogy a forma nélkül nincsen zsidó élet?! *De legalább a „Semát“ ne verjétek ki a fiaitok lelkéből!* Rövidebb istentiszteletet kívántok! Új formákat! Ki állja útját! Építetek magatoknak templomokat, ahol szivetek szerint imádkozhattok! Új széder rendet, ahol a lelketek szerint hevithetitek a gyermekeiteket a zsidóság eszményeiért! S nem tudnátok mellette megtűrni a régi hitének régi formái szerint imádkozni akaró zsidó testvéreiteket?! Szabványok vannak, amik elavultak! Formaságok, amiket az élet elsodort! Senkise mondja, a zsidóság lelke legkevésbé, hogy rossz zsidók vagytok, ha lélekben, de és itt aztán igazán — vagytok zsidók! Nem is kell ahhoz reformzsidóság, hogy szív szerint legyetek zsidók! Az élet reformál, nem a synodusok, nem a conciliumok, nem a kongresszusok! Csakhogy Rabbauszáj! a Semának kell bennetek égni, lobogni! Lehet öt óras istentiszteletet tartani ugyanegy gyülekezetben, csak a Semá tüzeljen benne! s lehet félórás istenszolgálatra gyülekeznie ugyanabban a községben, de a Semával! A lényeg, az intézmény maga azonban mindig konzervatív, csak az emberek, az egyesek, akik ebben a lényegben élnek, azok változóak! Az istenséget magát nem lehet megreformálni, az istenség imádási formáit, szabványait úgy pergeti az idő, mint a falombot az őszi szél, új tavaszok az ősi törzsből új lombot terjesztenek.

Magyarok vagytok! legyetek azok! nem is lehettek mások! Kővel kell azért dobnotok a szent föld szerelmeseit? Hiszen azok se tudnak minden szenvedéseik között se mások lenni! *Ción* hivei! szent az álmotok, ujjongjatok, hogy a Karmel újra Elijáhu próféta tüzében lobog, hogy a Sárón új liliumokat hajt, hogy a Sir-Hasirim

halálos szerelmű pásztoréneke újra fölcsendül: én a kedvesemé vagyok s ő az enyém — de ne legyetek türelmetlenek azokkal szemben, akik becsületes hittel a lélek vándorbotját nem tudják a kezükbe venni, azokkal szemben sem, akik még nem látnak, azok iránt sem, akik hazájukban megöregedtek, de — hisszük — mégis megfogják érteni az ősi föld új ifjuságát, új föltámadását, zsidó remény-ségeit.

Rabbauszáj! higia zemán keriasz *Semá* sel sacharisz!

Legyetek egyek ti öregek, ti bölcsek, ti türelmetlenek, és régiek és ti ujlelkűek! Egy eszményben, egy örök napsugárban, egyek a Semá-ban!

„Má nistánó . . .”

Írta; Dr. Hajdu Marcel, a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettese

Egészen különös kérdéssel fordult hozzám a „SZOMBAT” érdekes szerkesztője: „Hetek óta hangos a felekezeti fórum a reform-kérdés vitájától. Papok és közéleti férfiak, a zsidó élet szereplő tényezői nyilatkoznak a reformzsidóság kérdésével pro és contra. Általános feltűnést kelt — írja nekem dr. Kenéz-Kurländer Ede barátom, — hogy éppen csak Hajdu Marcel hallgat, akit pedig általában a — Léderer Sándor által inaugurált konzervatív vallási irányzat hivatott vezérének ismerünk el a pesti hitközségben és aki emellett a szertartási ügyeknek is előjárója, nem tartja szükségesnek állást foglalni e kérdésben. Mit jelent ez a hallgatás?”

*Távol áll tőlem a szándék, hogy lekicsinyeljem a kérdés megmozgatóinak és vitázóinak komolyságát, egyéni súlyát és jóhiszeműségét. A mozgalomnak azonban — őszintén megmondom — nem tulajdonítok különösebb jelentőséget, ezért nem szóltam hozzá a kérdéshez. A vitázókat kétségtelenül a legbecsületesebb intenciók vezérlik, de bizonyára ők maguk sem akarnak történelmet csinálni, hanem az általános existenciális, erkölcsi és lelki válság idegessége rezdül végig az egész mozgalmon. Valami hiba van a régi rendben, gondolják azok, akik nem bírják ideggel a mai kritikus viszonyokat és keresik az Archimedesi pontot, ahonnan **visszabilenifelnék régi forgásába az emberi társadalom gépezetét.** Pedig oly könnyű ezt a pontot megtalálni. Egy csalhatatlan mód van rá; Vissza a hithez, az Istenhez. Az agyongyötört emberiségnek megnyugvásra és bizalomra van szüksége, nem új külsőségekre. A liturgia megrovidítése vagy módosítása csak ok nélkül sértené az ősi tradíciókban nevelkedett és lélekben megerősödött hívők vallási érzékenységét, anélkül, hogy a megfelelő vallási oktatásban és zsidó nevelésben nem részesültek és az áttérők kielégülést nyernének azzal, hogy pl. Jom Kippurkor nem töltenék a templomban az egész napot, hanem valamilyen könnyen emészthető, rövid tartamu lelki kurát írónak neki elő az új liturgikusok.*

*Nem a régi zsidó tradíciókban van a hiba, hanem az általános gazdasági válság okozta lelki depresszióban. Ezekben a válságos, ideges időkben a **legkisebb gondunk is nagyobb a reformáció kérdésénél.** Inkább azzal törődünk és arról gondolkodunk: hogyan szabadulhatnánk ki ennek a súlyos válságnak Micrájum-*

*jából. Hinnünk kell és biznunk kell, hogy valamiképpen annakidején Egyiptomban sily-
lődött őseinknek, azonképpen nekünk is meg fogja nyitni Isten a szabadulás útját*

*„Má nistánó hálájlo háze mikol hálélosz . . . ? Nem először tör ránc ez az éjjel
sötétség!! Nem szabad megijednünk, kétségbeesnünk ebben az új egyiptomi sötétségben
sem. Minél erősebb hittel fogódzkodunk bele az ősi vallás tanításaiba, annál könnyebben
birjuk el a megpróbáltatásokat.*

Érti már, kedves „Szombat“ : miért hallgattam eddig? „Má nistánó . . .“

A Szentegylet nagy napja

Kevés intézmény van ebben az országban, amely a nagy világegésben olyan töretlenül állta meg a helyét 1931-ben, mint a Pesti Chevra Kadisa. Az 1931-es évi jelentés — melyet az április 17-iki közgyűlésen olvasott fel Endrei S. Henrik igazgató — beszámol a mostoha viszonyokról, melyek között nemcsak, hogy nem épített le a Szentegylet, de összes intézményei teljes üzemmél és megfelelő eredménnyel dolgoztak. A jelentés szerény hangja csak egy ponton válik büszke önérettel telivé, amikor erről a meg nem történt leépítésről beszél: „A Chevra magasztos feladatai nem türik meg a leépítést, amely csak a beteget, elesetteket és szükölködőket sujtaná.“ Nagyon nehéz most a Chevra helyzete. Hiányzik a háboruban elveszett alapítványok tőkéje, illetve 14 millió koronás alapítványi tőkének a kamata. Ezt kell pótolni munkával, szorgalommal, végtelen türelemmel és körültekintéssel. Ebben a törekvésben éli ki magát Chevra kiváló igazgatója. Endrei S. Henrik és Kramer Miksa elnök, aki korát meghazutoló fiatalos energiával vezérli az előljáróság élén a Chevra Kadisa büszke hajóját. A mult év eredményei remélni engedik, hogy a jövő esetleges viszontagságai közepette is száz százalékosan teljesitheti majd nemes feladatát a Szentegylet. Nagy érdeme Kramer Miksának és Endrei igazgatónak, hogy legutolsó válasz-

tások óta a Chevra élén fiatalos energiájú, munkaképes vezetők állanak, kik lelkes amlicióval irányítják és végzik teendőiket.

A közgyűlésről, amely a Chevra tagok nagy számban jelentek meg az alábbi tudósításunk számol be.

Folyó hó 17-én, vasárnap délelőtt tartotta a Pesti Chevra Kadisa f. évi rendes közgyűlését Erzsébet-köruti alapítványi székházában Kramer Miksa elnök elnöklése alatt.

Elnök napirend előtt kegyeletes szavakban emlékezik meg a chevra kadisa azon kiváló képviselőtestületi és választmányi tagjairól, akik a legutolsó közgyűlés óta elhaláloztak. Dr. Kecskeméti Adolf, Dr. Grauer Vilmos, újpesti Wolfner József és Krakauer Samu elhalt választmányi tagoknak a chevra kadisa körül szerzett érdemeit méltatja. Kegyelettel emlékezik meg Arányi Ignác, a Pesti Chevra Kadisa érdemekben gazdag elnökhelyetteséről, valamint a Szeretetház elnökének elhalálozásáról, kinek halála nagy veszteséget jelent a chevra kadisára. Meleg szavakban méltatja az elhunyt elnökhelyettesnek a chevra kadisa és intézményei körül szerzett kiváló érdemeit. A megdicsőült férfit több, mint egy évtizeden keresztül szolgálta hűséggel, odaadással a chevra kadisát és benne az emberszeretet szent eszméit. Előbb előljárója, később alelnöke lett a szentegyletnek, a legutolsó közgyűlés pedig az elnökhelyettesi tisztségre választotta meg. A chevra kadisa a megdicsőültet saját halottjának tekintette, részére diszshelyet engedélyezett, temetésén testületileg vett részt, sirját a temető fennállásáig ápolatja és többrendbeli kegyeletes intézkedésen kívül, érdemeinek elismeréséül a Dohány-utcai templomban gyászünnepelet tartat. Indítványára a Megdicsőültek elvesztése feletti fájdalmának a közgyűlés

kifejezést adott és emléküket a közgyűlés jegyzőkönyvében megzörkíti.

Ezután elnök felkérte dr. Endrei Henrik igazgató-főtítkárt, hogy az előjáróság 1931. évi jelentését előterjeszteni sziveskedjen. Igazgató-főtítkár által előterjesztett jelentésből a következőket emeljük ki: A jelentés rámutat arra, hogy a chevra kadisa elnökének a vezetőséggel egyetemben az az álláspontja, hogy a chevra kadisánál, a súlyos közgazdasági viszonyok dacára, leépíteni nem szabad. Nem szabad leépíteni még akkor sem, ha minden más intézmény leépít. De hol is tudna a chevra kadisa leépíteni, — kérdi a jelentés, — hisz tudvalevő, hogy minél súlyosabbak a viszonyok, annál több és több hittestvér van ráutalva a chevra kadisa támogatására. Lehet-e vajjon leépíteni a gyógyíthatatlan betegek gyógyszer- és kötszerszükségletét, az Aggokháza ápoltjainak tej- és kenyérszükségletét? Lehet-e redukálni az ingyen temetéseket, vagy a szegények havi segélyét, vagy az intézeti ápoltak létszámát — mondja a jelentés, — hisz a chevra kadisának éppen az a hivatása, hogy a nehéz időkben álljon az arra szoruló testvérek mellett és nyugodt lélekkel elmondhatja a chevra kadisa, hogy az elmúlt nehéz évben is teljesítette kötelességét és a legteljesebb mértékben gyakorolta a fenséges isteni parancsot, a szeretetet.

Majd felemlíti a jelentés, hogy az 1931. évre előirányzott a chevra kadisa bevételképen 1.621.510 pengőt, kiadásképen 1.772.650 pengőt, úgyhogy 151.140 pengő kezelési hiánvra számítottak. Ezzel szemben a bevételek kitettek 1.710.092,48 pengőt, a kiadások 1.766.532,80 pengőt, úgyhogy 56.440 pengő kezelési hiány állott elő. Az Aggok-házára, melyben 215 ápolt van teljesen ingyenes gondozás alatt, az elmúlt évben 192.528 pengőt fordítottak. Az Aggok-háza elnöke Kramer Miksa, alelnökei Popper István, Porgesz József és Fried Ármin. A gazdasági ügyeket Böhm Náthán, Elek Gyula, Kleinberger Antal, Schwarcz Viktor, Weisz János, Wertheimer Lajos látják el. kiknek munkájáért a közgyűlés köszönetet szavazott. A gyógyíthatatlan betegek otthonául szolgáló Szeretetházban ezidő szerint 80 gyógyíthatatlan beteget ápol a chevra kadisa, míg az ugyanezen házban levő Szeretetkórházban 70—80 gyógyítható beteget. A Szeretetház és Szeretetkórház kiadásai az elmúlt évben kitettek 286.181 pengőt. A Szeretetház élén Arányi Ignác állott, mint elnök, mint alelnökök pedig Bánó Dezső, Beck Jenő és Eisenmann Gyula előljárók működnek. Mint helyettes gazdasági előljárók, Fuchs Lipót, Fürst György, Gál Béla, Kohn Hugó, Komját

Ernő, Munk Gábor és Reich Samu fejtenek ki odaadó és buzgó munkásságot. A Felnőtt Vakok Otthonában 95 beteg vak van elhelyezve. Az intézet fenntartása 102.862 pengőt tett ki. Az intézet élén jánosi Engel Gyula, mint elnök, Lunzer Pál és Steiner Mór előljárók, mint alelnökök működnek. A gazdasági ügyosztály élén állott Arányi Ignác elnökhelyettes elhalálása folytán az előjáróság indítványára a közgyűlés úgy határozott, hogy helyét egy évig betölteni nem kívánja, hanem a gazdasági ügyosztály vezetését Bánó Dezső, Beck Jenő és Eisenmann Gyula előljárók látják el. Segélyezésekre a chevra az elmúlt évben 150.000 pengő fordított. A Pesti Izr. Hitközséggel együttesen szervezte az inségakciót, melyhez 10.000 pengővel járult hozzá. Támogatta a rabbiképző és tanítóképző intézet szegény növendékeit, az Izr. Szünidei Gyermektelepet, az Izr. Irodalmi Társulatot, a Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesületet, az Izr. Patronage Egyesületet, az Omike különböző intézményeit és számos más intézményt.

A Zsidókórház fenntartásához évi 40 ezer pengővel, a Bródy-kórház fenntartásához évi 10.000 pengővel járult. Ugyanily értelmű megállapodást létesített 1932-1937. évekre az izraelita kórházak támogatása tárgyában. Temetések tekintetében az elmúlt évben 1805 ingyenes temetést végzett. Az ingyenes szállításokra és temetésekre 82.440 pengőt adott ki. Konduktusokra kifizetett 150.000 pengőt, ezzel szemben e címen 84.173 pengő volt a bevétel. Felemlíti a jelentés, hogy a temetőben létesítendő csőfektetések, 120—130 ezer pengőre rugnak, azonkívül az új temetőterület egyengetése, fásítása, csatornázása, valamint vízvezetékekkel való ellátása, úgyszintén bekerítése szükségeltetik. A temetőkkel, valamint a sírásással kapcsolatos összes költségek kitettek 297.485 pengőt, melyek a sírápolási bevételekből térültek meg.

A jelentés legszomorúbb része, a tagsági díjakra vonatkozó jelentés. Eszerint 25.000 tag közül, több, mint 15.000 tag nem képes a tagsági díjat megfizetni. A rendes évi járulékok kitennének 300.000 pengőt, ezzel szemben tagsági díjak címen az 1931. évben a hátralékos tagsági díjakkal együtt 147.188 pengő folyt be. Jóllehet, a közgyűlés felhatalmazta az előjáróságot arra, hogy a tagsági díjakat 24 pengőig felemelhesse, a viszonyokra való tekintettel, e felhatalmazással az előjáróság nem élt, a tagsági díjakat nem emelte.

A nagy tetszéssel fogadott évi jelentés után Stern Samu hitközségi elnök e-

Szerkesztői üzenet

Csillagos Szabó Lászlónak

Dr. Szabó László egyik cikkében felhív bennünket, zsidókat, hogy vitatkozzunk a Maran Atha problémáról. A cikkiró rendesen nagy tudásával tanítani szokta olvasóit, most szokásától eltérően másokra háritja át a kérdés tisztázását. Az invokációnak eleget teendő, meghívtam fekete kávéra tudós professzor Richtmann barátomat, hogy vitassuk meg a kérdést. Ő kapásból felütötte Pál Korintusi Levelei, I. 16. 22-ik mondatát, ott találkoztunk a Maran Atha kifejezéssel. Az első pillanatban tisztában voltunk, hogy a Maran Atha kifejezés egyetlen lehetséges fordítása: *Jőjj el Urunk!* — tehát semmi esetre sem átokformula, ahogy Szabó László szerint némelyek magyarázzák. De talmudi észjárással azt szerettem volna kiokumlálni, hogy miből indultak ki azok, akik ennyire félreértették ezt a kifejezést. Mint ilyenkor szokás, elővettem a Vulgatát és egy pillantást vetve a latin szövegbe, szövegmagyarázáshoz szokott szemeim rögtön felismerték, honnan eredhet ez a félreértés.

22.) *Si quis non amat Dominum nostrum, Jesum Christum, sit anathema: Maran Atha.*

23.) *Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.*

Szerintem a Maran Atha kifejezés nem a 22-ik mondathoz tartozik, hanem kezdete a 23-ik mondatnak. A félreértés tehát abból származik, hogy az anathema szó glosszájának tartják a Maran Athát, holott ez csak messiási eulogia és a 23-ik mondatot kezdi meg.

Különben, most átadom a szót Richtmann barátomnak, aki a következőkben fejti ki a nézetét:

* * *

„Ha Rabbi Eliezer szavát hallod, tölcserre alakítsd füledet.“ A talmudnak e felszólítását kellene a magyar-zsidó felekezeti sajtónak megszívlelni Szabó László professzor tanulságos cikkeivel kapcsolatban. Nagyon helyén való tehát, ha a „Szombat“ a kétezredik csillagos cikk alkalmából egy kis „pilpul“-ba bocsátkozik vele, illetve abból az alkalomból, hogy nagycsütörtökön olvasóival a Didaché-t ismertette, azaz a legrégebb, de görög eredetiben csak 49 év óta ismeretes keresztény szertartási könyvnek a miserészletét. A Didaché előző fejezeteiben egy erkölcsstani kompendium van, amely teljesen zsidó. Utána következik egynéhány liturgikus fejezet, amelynek alapja is zsidó, de christianizálva van. A Szabó László által közzétett miserészlet nem egyéb, mint egy *kiddus* (borra és kenyérré való benedikciók) utána pedig a *bencsolás* (asztal utáni ima) van christianizálva. Például a zsidó imának eme részleteiből: „építsd fel Jeruzsálemet“, „ő vezessen bennünket emelt fővel országunkba“, „gyűjtsd össze szétszörtjainkat a föld négy tájáról“ a Didachéban ez lett: „És megszentelt egyházaidat a világ minden tájáról hozd össze egybe országodba, amelyet számára készítettél.“ Azaz: a szétszört zsidók helyébe az egyházak és a földi Jeruzsálem helyébe egy mennyei ország lépett.

A mise befejezése ez: „Máranatha“. E kifejezésről azt mondja Szabó László, hogy némelyek szerint átokformula. Valószínűleg az újtestamentum egy ismert helyére (Pál, I. Korinthusi levele 16-22.) gondol, amelyről Bousset, a francia neve ellenére, német evangélikus tudós, azt írta: „eine vorchristliche jüdische Formel“, de ez alaptalan feltevés, — bár héberül és arameusul „marham“ átkozottat jelentett. A Szabó által közölt Didaché-részletből azonban látjuk, hogy Máranatha csak messiási könyörgés, mert akár „maran-atha“, akár „marana-tha“, egy-

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvason

Tisztelt Szombat!

Sándor Pál cikkben emlékezik meg a most elhunyt Sonnenfeld Chajim jeruzsálemi főrabbiaval folytatott beszélgetéséről és post mortem ázzal lepi meg a világot, hogy a világhírű főpap a cionista eszmét nem sokra becsülte. Az ilyenfajta reminiscenciáknak csak akkor van értéke és értelme, ha az illető még él és nyilatkozhatik és így a hirdetés ellenőrizhető. Sándor Pál, annak idején, mikor Palesztinában tartózkodott, kéjutazáson volt, és most, hosszú évek után nem is csoda, hogy visszaemlékezései nem pontosak, sőt, hézagosak.

Hasonlóképen Sebeők Dezső nemrég a „Szombat“-ban visszaemlékezéseket közölt Aristide Briand-nal kapcsolatosan. Nem akarok Sebeők úr szavahihetőségében kételkedni, minden esetre gyanusnak találom, hogy a nagyon érdekes Briand-históriát csak annak halála után tálalta fel, mikor az ellenőrző szakértők alkalmazása, már lehetetlen. Egyébként is divatos mostanában az efajta posthumus visszaemlékezés, így „Pintér bátyám“ is visszaemlékezéseit Andrássy Gyuláról, csak annak halála után tette közzé. „Lajos öcsém“ szintén közvetlenül a sztratoszférából szerzett adatok alapján írja meg a belzi csodarabbi legszebb legendáit.

Tiszántúli.

Olvason

A jezsuiták lapjában az egyik cikkiró kikel a templomépítések diszes kivitele ellen, s azt sem érti, hogy minek kell az a torony a templomokon. A jezsuiták tehát elérték — az orthodox zsidó felfogáshoz, ennek értelmében a kupola egyes zsidó templomokban ugyanis csak „chukas Hagoj“, azaz nem-zsidó szokás utánzása.

Nem olvasom

Korein Dezső és Fényes Mór cikkein kívül nagy érdeklődéssel olvastuk Fischer Fülöp sárospataki főrabbi mélyenszántó cikkét, mely utóbbi lerögzíti az orth. álláspontot a reformzsidóság kérdésében. Sós Endre okfejtése sok tekintetben hézagossá és könnyen támadható, noha úgy tudom, hogy a neves publicista mielőtt cikkeit és felolvasását közreadta, azokat neolog pap-barátjainak megmutatta, akik nem kifogásolták az azokban lefektetett gondolatmenetet. Sőt, buzdították, hogy indítsa meg a mozgalmat, melvet most utólag a jóbarátok támadnak legélesebben.

Olvason

Sándor Pál meghatottan emlékezik vissza a most elhunyt Sonnenfeld jeruzsálemi rabbinak hozzá intézett buzdításáról, amelyben szó volt szombatáról, Toráról és anticionizmusról. Az egész parainézisből természetesen csak az utóbbit szivlelte meg. Élénken emlékeztet az eset egy felekezeti szerkesztőnknek Bécsbe

tett kirándulására, amely Pappenheim Wolf-hoz, az orthodox Aguda elnökéhez vezetett és felajánlotta neki, hogy csinálják meg közösen Magyarországon az Agudát. Milyen alapon — kérdé az ősz Aguda-vezér — hisz Önök chazer-evők, s szombatmegszegők? Nagyon egyszerű — felelt a szerkesztő — ne azt nézzük, amit elváltat bennünket, lássuk azt, ami egyesít: „az anticionizmus“. Az ősz Pappenheim nem értette a dolgot, mert nem volt járatos a magyar politikában, ahol évenként keresztül reakciós katolikusok és hitetlen reformátusok „üsd a zsidót“ platformján találkoztak.

Olvason

Vámbéry Rusztem legújabb könyvében: „Hisz annak az erkölcsnek, amelyet, ha nem is éppen követünk, legalább vallunk, közös alapja a krisztusi parancs „Szeresd felebarátodat“. — Hát még Vámbéry Rusztem is megfelel-ezek az arról, hogy ez a parancs 1500 évvel azelőtt a Bibliában látott napvilágot? Hát az unos-untalan ismételt frázisok még egy ilyen lucidus elmét is megejtene?

Olvason

Lőw Immánuel megemlékezését Benjámín Segelről, a „Sion bölcsei“ című antiszemita hamisítvány széles tudású és kiváló leleplezőjéről. A hírlapírókról a következőket jegyzi meg érdekesen: „Szegény ujságírók, alig van köztük, akit ismer a világ. A szerkesztőség méhkasában az egyes méhnek nincs neve. Rajzik. Édes fuvarával hazarepül a köpübe, mindennap mézzé gyúrja, amit hozott, s újfönt továbbáll. Dolgozik egyre, pedig „nem önmagának mézel a méhecske“. Egy bús nap után meghal és először írják meg róla, hogy élt: a méhkirály ír róla néhány elismerő emléksort. Homályban szolgálta a nyilvánosságot.“

A továbbiakban Lőw Immánuel lerakja az emlékezés koszoruját a magyar zsidóság nagy politikusának, Szatmári Mór-

nak a sirjára. Szatmári Mór Szilágyi Dezsőnek és körének bizalmasa volt, a függetlenségi eszmék szivós harcosa. Jelenítő képekben írta meg delelő, mozgalmas két évtizedének harcait, benne Tiszaeszlár esetét és az akkori igazságügyminiszter gyászos szerepét. Régen elmúlt időnek emléktartója volt. A fehér terror idején letette a tollat. „Vádlott lennék, ha erről nyilatkoznám“, mondá.

Nem olvasom

Érdekes és szokatlan pörösködés támadt a felvidéken egy rabbiválasztásból kifolyólag. A nyitrai hitközség meghívta papjának Ungár Sámuel nagyszombati főrabbit, aki a meghívást el is fogadta. A nagyszombatiaknak fájt, hogy „elcsalták“ a rabbijukat, s kártérítési pert indítottak a nyitrai hitközség ellen, azzal az indokolással, hogy a rabbi elhívásával őket súlyos erkölcsi kár érte. Az egyházi törvényszék — mert ez tárgyalta az ügyet — döntésében kimondotta, hogy a nyitraiak korrektül jártak el és velük szemben semmi kártérítési igény nem támasztható. A temesvári „Új Kor“ című lap a következő epés kommentárt füzi az esethez: „Boldog nyitraiak és boldog nagyszombatiak! — Kár volt a nagy pörösködésért. Legközelebb, ha újra szükségük lesz rabbira, forduljanak teljes bizalommal hozzánk. Szívesen adunk a magunkéból és előre kötelezzük magunkat, hogy semmiféle kárpótlást nem fogunk igényelni. Ingyen adjuk. Sőt, ha kívánják, még rá is fizetünk.“ Ez a ráfizetési hajlandóság egyébként nálunk sem ismeretlen. Egy vidéki hitközség alelnöke pár évvel ezelőtt ezer pengőt ajánlott fel valakinek, ha kijárja, hogy „szeretett“ rabbijuk másutt kapjon állást. Elképzelhető, milyen közbecsülésnek örvendhetett ez a rabbi, ha az alelnöknek ezer pengőt megért, hogy ne kelljen látnia és hallania...

HIREK

Munkában a VIII-IX. ker. Izr. Nőegylet

Már több ízben említettük, hogy a jótékony terén milyen követendő munkásságot fejt ki a VIII-IX. ker. Izr. Nőegylet. A példátlan agilitású, nagyszerű elnöknő, Rosenberg Sándorné, olyan tanujelét adta ismét igazi zsidó szívének, amit valóban csak tőle, várhattunk. Ma, amikor súlyos gazdasági krízissel küzdök minden egyesület, amikor pár fillér adományt összegyűjteni nehezebb, mint azelőtt százakat, ez az egyesület, Rosenberg Sándorné vezetése mellett megtudja tenni azt — és ebben páratlanul áll az egész főváros területén, — hogy teljesen díjtalanul látja el a hozzá seregűlők százait izletes, bőséges ebéddel. — Most egy másik említésreméltó újítást honosított meg Rosenberg Sándorné. A Páva-uccai népkonyhán étkező, kb. 150 szegény, nyomorgó, kis gyermeket felöltöztette egyenruhába, saját költségén valamennyinek egyforma kis cserkészöltönyt csináltatott és minden vasárnap kirándulásra viszik ezeket a szegénykéket, akiknek olyan ritkán jut egy kis friss levegő és akiknek olyan kevés örömben van részük. Mikor betoppantunk a Páva-uccai népkonyhába, amely szinte második otthonukká vált a gyermekeknek, az egyesület titkárnője, Koch Boriska éppen azzal volt elfoglalva, hogy a 150 gyermek részére az uzsonnát csomagolja, amelyet magukkal vittek a kirándulásra. A gyermekek iránti végtelen szeretetével és kiváló pedagógiai érzékével úgy féken tudta tartani ezt az élénk tömeget, hogy egy szavára máris katonás sorrendben, indulásra készen állott a csapat. Héber vezényszóra, héber dalokat énekelve indultak útnak. — Ez az igazi „hitvédelem”. Ez nem üres szalmacséplés, nem frázis, nem levegőbe való puffogatás. A Páva-uccában igazi zsidó munka folyik. Ezek a gyerekek sohasem fognak kikeresztelkedni. Ezek felnőtt korukban is emlékezni fognak a Rosenberg nénire, aki először keltette fel bennük a zsidó öntudatot és emlékezni fognak a Boriska nénire, aki megtanította őket héberül imádkozni. A többi jótékony intézmény is példát vehetne róluk, hogy miként lehet a tömegeket megnyerni megértéssel és szeretettel, ha

nemcsak testi, hanem lelki és szellemi táplálékot is adunk nekik.

Mint értesültünk, Rosenberg Sándorné úgy akarja az ingyenes Peszachi-könyha igen súlyos problémáját megoldani, hogy a nőegylet minden egyes tagjától 1.— (egy) pengő hozzájárulást kér. Hisszük, hogy sokan lesznek, akik szívesen fogják ennél a minimálisnál nagyobb áldozattal támogatni őt nemes törekvésében.

Álhir egy szenzációról

Izgatottak az emberek Pesten, ugyis, mint magyarok, ugyis mint magyar zsidók ... Az izgatottság megnagyítja a dolgokat, így történt, hogy valami kellemetlen szenzációként pertraktálták azt, hogy az IMIT legutóbbi felolvasó estjén, az elnök egy előadás után kikelt az ellen, hogy az izraelita magyar irodalmi társulatban dicsőítsék Spinózát, akit annak idején az amszterdami hitközség kiközösített. Ez a szenzáció nem is történt meg. Hogy azonban ilyen incidensre gondoltak, annak különös oka van. Többször fordult már elő, más zsidó társulatnál, hogy az elnök a felolvasót az előadása végén kissé megleckéztette és nem is engedte meg, hogy védekezzen. Az IMIT-nél azonban egész más történt.

Szép felolvasás hangzott el, a Goethe centennárium utórezgéseképen, a nagy pogánynak — így nevezte a Faust szerzőjét egykor Heine — a bibliához való viszonyáról. Goethe nem hitt személyes Istenben, neki nem természetén kívüli Isten kell — mint maga mondotta — tehát Spinoza követője volt. Ezt a felolvasó ki is domborította. Ülés-zárta után Wertheimer Adolf elnök megjegyezte, hogy egy pozitív zsidó társaságban nem helyénvaló dicsőíteni Spinózát, aki nagy emberi érték ugyan, de dogmatikusan nem volt zsidó. Ez a kijelentés természetesen nem kulturelles megnyilatkozás. Inkább bevilágít Wertheimer elnök gondolatvilágába, amelyben nemes mendelssohni tradíciók dominálnak. Hiszen a nagy dessauai bölc, Mendelssohn Mózes, elviselhetetlennek tartotta, hogy keresztény barátját, Lessinget, Spinoza követőnek tartják és összeegyeztethetetlennek

tartotta a személyes, segítő, gondviselő Isten fogalmát ezzel: Deus id est natura — Isten, azaz a természet. —

A szenzáció tehát egy benső hitvallásból fakadó megnyilatkozássá — finomult.

HÁZASSÁG. Dr. Bernfeld Imre a fiatal ügyvédgárda egyik legtehetségesebb reprezentánsa, dr. Bernfeld Izsó ismert fővárosi ügyvéd fia, e hó 17-én vezette oltárhoz Mannheimer Klárát, Mannheimer Dezső ungvári nagykereskedő és háztulajdonos leányát. — A fényes külsőségek mellett lefolyt esküvőn megjelentek a jogászvilág számottevő tagjai, hogy személyesen gratuláljanak a fiatal párnak.

Dr. BLUM ÖDÖN az V. ker. templomkörzet elnökét gyász érte. 3 hónap előtt hunyt el nővére, most egyetlen öccse. Telefonértesítés után azonnal Nagykárolyba utazott, ahova tisztelői és barátai mély részvéte kísérte el.

A MAGYAR ZSIDÓ KÖNYVPIAC NAGY ESEMÉNYE. Dr. Kecskeméti Lipót nagyváradi főrabbi, életét szentelte a tudományos bibliai kutatásnak. E tanulmányok Jeremiás próféta köré jegecesedő része a napokban jelenik meg külön kötetként. Külföldi szakkörökben máris lépések történtek, a korszakos munka német, angol és héber nyelven való megjelentetésére.

AZ IZRAELITA SZÜNIDEI GYERMEKTELEP EGYESÜLET a tavasz beköszöntésével egyidejűleg megkezdte a folyó év nyarán Diósjenőn és Balaton mellett végzendő nyaraltatás előmunkálatait. Az egyesületet már is tömegesen keresik fel a szülők, kik gyermekeik nyaraltatását kérik. Az egyesület azonban csak úgy lesz képes nehéz feladatának megfelelni, ha a társadalom áldozatkészsége kellően megnyilvánul. Az egyesület igazgatósága

azért a bekövetkezendő Peszach ünnep alkalmával kérő szóval fordul az áldozatkész emberbarátokhoz, hogy közvetlen adományaikkal, vagy a templomokban való felajánlás útján tegyék lehetővé azt, hogy az egyesület védenicei a nyár folyamán elkerülhessenek a főváros forró légköréből. Adományok küldhetők az egyesület irodájába (VII. Sip u. 12. fsz.), az Angol Magyar Bank, a Magyar Általános Hitelbank, vagy a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank főintézetéhez.

A ZSIDÓ GIMNÁZIUM BARÁTAINAK EGYESÜLETE (VII. Szent Domonkos u. 10. Tel. J. 554-38 és J. 451-31) alapítójának Kramer Malkiélnek, a Pesti Izr. Hitközség nyug. titkárának emlékét méltóképen óhajtja megörökíteni. Ebben az ügyben az Egyesület vezetősége érintkezést keres a Megboldogult barátaival és tisztelőivel, e végből felkéri őket ezuton, sziveskedjenek közölni az Egyesülettel címüket.

ÚJ PÉSZACHI HAGGÁDA A KÖNYVPIACON

Most jelent meg **Dr. Guttmann Simon** főrabbi fordításában a **PÉSZACHI HAGGÁDA** új kiadása, számos illusztrációval.

Kapható: **STEINER ÁRMIN**
könyvkereskedésben
BUDAPEST, VI., KIRÁLY UCCA 8. SZÁM.
Kérje kifejezetten a Guttmann-féle Haggádát

Minden **hétfőn** reggel olvassa el a

REGGELI UJSÁG-ot
Friss, komoly és ötletes.

Ára 10 fillér.

Minden ujságárusnál kapható

Ülő bútorok tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,

„KIRÁLY” DEGYTISZTÍTÓ

festő és gőzmosógár. Függönyök, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvás**ban részesülnek.

Budapest, IV., Magyar-utca 3. ~ Telefon: 85-1-29.

VII., Király-utca 15. ~ Tel.: J. 31-3-35.

Gyár: VI., Hajdu-u. 1-14. ~ Tel.: 93-1-95, 90-2-97.

A Budapesti Aut. Orth. Izr. Hit-
község felügyelete alatt termelt

husvétii orthodox kóser palacktej és tejtermékek

kaphatók és megrendelhetők összes fiókjá-
nál és az orthodox izr. fűszerkereskedőknél

Budapesti Központi Általános Tejcsarnok R.-T.

TAUBER ÁRON

כשר kóser mézárszéke

BUDAPEST, VII., DOB-UCCA 10. SZ.
Telefon: J. 422-83.

A pesti izr. nitk. Rabbiságának fel-
ügyelete alatt. Elsőrendű cukorgyári
hizlalásból származó marha-, borju-
és birkahusok. Vágott baromfi áru-
sítás! Rendelések házhoz szállítatnak.

30 év óta fennálló üzletemet Kertész-
utca 43. sz. alól VI. Király-utca 58.
alá helyeztem át.

Telefon: Automata 24-0-85.

Seidner Lipót

Posztó, divatszövet és szabókellékek
áruháza. Billiárd, játékasztal és
írásztal posztók. Ébédlőasztal,
padló- és dekoráció filcek.

KUFFLER ÉTTEREM

Elismert
kóser
házikoszt

1902. ÓTA FENNÁLL. Egy terem-
mel kibővítve, újonnan átalakítva.

VI., Vilmos császár-ut 39. (Hajós-utca sarkán)
Menürendszer délben, este.

SIREMLÉKEK

bel és külföldi márványokból leg-
olcsóbb árban részletfizetésre is
kaphatók. Tervrajzok díjtalanul.

EICHBAUM MOR

sirkőgyáros

BUDAPEST, V., POZSONYI-UT 1-3
TELEFON: 245-74.

FAVORIT

ruhafestő és vegy-
tisztító és gőzmo-
só üzem

BUDAPEST, Paulay Ede-u. 51

Szombaton zárva.

Angol, francia uridivat fehér-
nemű és kalapkülönlegességek

SCHULCZER és SCHWIMMER

Budapest, VI., Andrassy-ut 47. Telefon: 14-5-99.

SIDOL

fém, ablak és márvány
tisztítására a legalkal-
masabb.

Felolős szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.
Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda, Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09.